

Методологічні та процесуальні детермінанти застосування почеркознавчої експертизи в адміністративному судочинстві

Катерина Рубець

судовий експерт лабораторії почеркознавчих та технічних досліджень документів,
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України,
м. Львів, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3587-0522>, e-mail: katirubets@ukr.net

У тезах висвітлено методологічні та процесуальні детермінанти застосування почеркознавчої експертизи в адміністративному судочинстві, проаналізовано її доказове значення та проблеми оцінювання експертного висновку в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: адміністративне судочинство; почеркознавча експертиза; доказування; висновок експерта; письмові докази.

METHodological and Procedural Determinants of The Use of Handwriting Examination in Administrative Justice

Kateryna Rubets

The theses highlight the methodological and procedural determinants of the use of handwriting examination in administrative justice, analyze its evidentiary value and the problems of evaluating expert opinions in administrative proceedings.

Keywords: administrative justice; handwriting examination; evidence; expert opinion; written evidence.

Реалізація принципів верховенства права, змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин справи в адміністративному судочинстві зумовлює підвищену увагу до проблем доказування, зокрема застосування спеціальних знань. У цьому контексті почеркознавча експертиза посідає особливе місце як ефективний процесуальний засіб установлення автентичності письмових доказів, що мають істотне значення для вирішення адміністративних спорів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості адміністративних справ, у яких предметом судового розгляду є правомірність дій суб'єктів владних повноважень, підтверджених письмовими документами, справжність яких часто ставиться під сумнів. За таких умов висновок почеркознавчої експертизи набуває ключового доказового значення, водночас практика його призначення та оцінювання в адміністративному судочинстві залишається неоднорідною й суперечливою.

Методологічні та процесуальні детермінанти застосування почеркознавчої експертизи в адміністративних справах формуються під впливом поєднання норм адміністративного процесуального права, положень законодавства про судову експертизу, а також

спеціальних наукових підходів судового почеркознавства. Відсутність комплексного доктринального осмислення зазначених детермінант призводить до проблем визначення підстав для призначення експертизи, формулювання запитань експерту, оцінювання належності та допустимості висновку експерта як доказу.

У зв'язку з цим наукове осмислення методологічних та процесуальних аспектів застосування почеркознавчої експертизи в адміністративних справах необхідне для забезпечення єдності судової практики, підвищення якості доказування та ефективності захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у публічно-правових спорах.

Методологічні детермінанти визначають науково обґрунтовану основу проведення почеркознавчої експертизи та формують стандарти її застосування в адміністративному судочинстві. Вони спрямовані на забезпечення наукової достовірності, відтворюваності результатів і об'єктивності висновків, що є критично важливим для належного доказування у справах, пов'язаних із публічною владою. Методологічні детермінанти визначаються на основі принципів системності, об'єктивності, наукової обґрунтованості, відтворення результатів.

Системність передбачає комплексний аналіз письмових доказів у поєднанні з іншими доказами справи. Під час дослідження експерт повинен оцінювати не лише окремі ознаки почерку, але й їхню взаємодію, закономірності зміни письма, вплив матеріалу документа, інструменту письма та умов його складання. Такий підхід дає змогу уникнути поверхового або фрагментарного аналізу та забезпечує високу наукову обґрунтованість висновку.

Об'єктивність полягає у відокремленні особистих суджень експерта від фактичних даних, отриманих під час аналізування. Вона досягається шляхом застосування чітко визначених методик, стандартизованих процедур та застосування порівняльного аналізу відомих зразків почерку. Науково обґрунтований контроль за дотриманням цього принципу необхідним для виключення впливу суб'єктивних чинників, упередженості чи помилок під час формування експертного висновку.

Наукова обґрунтованість передбачає застосування перевірених методів почеркознавчого аналізу, що мають експериментальне або практичне підтвердження у відповідній науковій літературі. Вона містить:

- докладний аналіз загальних та окремих почерку;
- порівняльне дослідження письма зі зразками.

Як зауважують І. Гуменюк та С. Гонгало, розв'язання експертом-почеркознавцем поставлених завдань у повному обсязі, а також повнота й обґрунтованість його висновків багато в чому залежать від наявності експериментальних, вільних та умовно-вільних зразків почерку та підписів передбачуваного виконавця [1, 124].

Застосування науково обґрунтованих методик підвищує достовірність висновку та забезпечує його прийнятність у суді як доказу.

Відтворюваність (у процесуальному аспекті повторна експертиза) означає, що висновок експертизи може бути перевірений іншими кваліфікованими експертами за тією самою методикою та за наявності тих самих доказів. Це забезпечує прозорість судового процесу та дає суду змогу оцінювати надій-

ність висновку експерта не лише за формою, а й за змістом. Відтворюваність є ключовим критерієм для формування єдиної судової практики щодо почеркознавчих експертиз в адміністративних справах.

Методологічні детермінанти містять застосування знань із суміжних дисциплін: психології письма, лінгвістики, криміналістики, фізіології рухів руки. Інтеграція міждисциплінарних підходів дає змогу встановлювати не лише факт підроблення чи справжності документа, а й оцінювати обставини його створення, індивідуальні особливості письма та можливі чинники, що вплинули на його зміни.

Також вони безпосередньо впливають на процесуальну оцінку доказів судом. Висновок експерта, складений із дотриманням принципів системності, об'єктивності та наукової обґрунтованості, сприймається судом як надійний та допустимий доказ. Недотримання цих принципів може призвести до сумнівів у достовірності висновку експерта, що ускладнює прийняття справедливого рішення та підвищує ризик оскарження.

Процесуальні детермінанти визначають межі застосування почеркознавчої експертизи в адміністративному судочинстві, її юридичну допустимість та вплив на оцінювання доказів. Вони базуються на нормах адміністративного процесуального права, законах про судову експертизу та положеннях наукової доктрини щодо доказування в публічно-правових спорах. Ст. 102 Кодексу адміністративного судочинства України передбачено, що для з'ясування обставин, які мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд може призначити експертизу [2].

Елементи процесуального регулювання тісно пов'язані з методологічними, оскільки науково обґрунтовані методи аналізу письма підвищують процесуальну допустимість і надійність висновку. Недотримання методології, некоректне формулювання запитань або порушення процесуального порядку може призвести до визнання висновку недопустимим доказом або його обмеженої оцінки судом.

У практиці адміністративних судів є такі проблеми:

- відмінності в підходах до формулювання запитань експерту;
- суперечливі оцінки судів щодо належності та допустимості одного того самого висновку;
- нерівномірність практики щодо ініціативного призначення експертизи судом.

Подолання цих проблем потребує уніфікації процесуальних стандартів, підвищення кваліфікації суддів та експертів та впровадження рекомендацій науково-практичного характеру. Комплексне дотримання методологічних і процесуальних детермінан-

тів сприятиме підвищенню якості доказової бази, формуванню єдиної судової практики та забезпеченню об'єктивності, прозорості й законності адміністративного судочинства.

Перелік джерел посилання

1. Гоменюк І. М., Гонгало С. Й. Зразки для судової почеркознавчої експертизи: проблемні питання одержання та можливі шляхи їх вирішення. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 122—125.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 19.01.2026).